

Список використаних джерел

1. Війна Росії в Україні: згубні наслідки для клімату. Центр екологічних ініціатив «Екодія». 22 березня 2023. URL: https://ecoaction.org.ua/vijna-rosii-naslidky-klimatu.html?gclid=Cj0KCQjw4bipBhCyARIsAFsieCzCQzTvpQ0JtLsINuaaBjIfzs7rnmSFYYSeZtpzCIdG9JlleKGjucEaAv33EALw_wcB
2. Перга Т. Ю. Екологічні наслідки війни Росії проти України. Державна установа «Інститут всесвітньої історії національної академії наук України». URL: <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-proty-ukrainy/ekolohichni-naslidky-viiny-rosii-proty-ukrainy.html>

ОМЕЛЬЧЕНКО Микита,
магістр, Державний торговельно-
економічний університет;
ГОРПИНИЧ Ольга,
канд. філос. наук, доцент,
доцент кафедри філософії,
соціології та політології,
Державний торговельно-
економічний університет

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ЗАХИЩЕНІСТЬ ВНУТРІШНЬО-ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

З початку 2014 року, внаслідок активних бойових дій на сході України, в українському суспільстві виникла нова соціальна група, що стала відображенням кризи соціальних, економічних та психологічних тягарів – внутрішньо переміщені особи (ВПО), також відомі як переселенці. Внутрішньо переміщеною особою вважається громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України за законними підставами і має право на постійне проживання в Україні, але була змушена залишити або покинути своє колишнє місце проживання через негативні наслідки збройного конфлікту, тимчасову окупацію, прояви насильства, порушення прав людини та надзвичайні ситуації природного або техногенного характеру [1].

Однією з нагальних потреб переселенців є забезпечення певного рівня соціального захисту, який виявляється у декількох аспектах. Соціальний захист ВПО може бути розглянутий з різних точок зору.

З одного боку, це орієнтовано на визнання наявності соціальних, економічних і життєвих загроз, які впливають на життя ВПО та їхній соціально-економічний розвиток. Це означає акцент на постачальниках соціальних послуг. З іншого боку, це включає в себе зацікавленість у повному соціальному захисті, забезпеченні прав та врахуванні інтересів ВПО, як у соціальному, так і в економічному плані.

Соціальний захист ВПО спрямований на створення рівних можливостей для задоволення їхніх потреб і інтересів, а також на їхню інтеграцію в приймаючому суспільстві. Для досягнення цих цілей використовуються ресурси з соціальних статей державних і регіональних бюджетів, а також інших гуманітарних фондів через інструменти місцевого самоврядування.

Соціальний комфорт примусово переміщених осіб – це внутрішнє відчуття та сприйняття мігрантом своєї соціальної реальності. Це суб'єктивний стан, який відображає моральний і психологічний комфорт мігранта в приймаючому суспільстві і відомий як соціальне самопочуття.

Спостереження за динамікою самопочуття мігрантів на рівні макро- та мікропопуляцій надає інформацію щодо тенденцій у соціально-захисних процесах у зонах впливу, соціальних міграційних втратах і загальної міграційної системи на території. Соціальна захищеність є важливою реакцією ВПО на результативність механізмів соціального захисту в умовах вимушеного переселення. Ця реакція відображає їх адаптацію до соціального середовища, зайнятість, житлові умови, рівень і якість життя та інші аспекти.

Зі зростанням мобільності робочої сили появляються нові умови, режими та системи оплати праці. Це відбувається внаслідок змін у формах власності, збільшення неформальної зайнятості, структурних змін в економіці, розвитку інтеграційних та міграційних процесів та інших факторів. Мобільність передбачає готовність та здатність населення змінювати свій соціальний статус, професійну належність та місце проживання. Вона вимагає наявності необхідних теоретичних знань, додаткових навичок або професій, високої мотивації для розвитку робочої сили.

Соціально-економічна захищеність ВПО визначається комплексом заходів, спрямованих на забезпечення дотримання прав людини, включаючи право на особисту свободу, високий життєвий рівень, рівноправність, працю, розвиток, відтворення та створення сприятливого середовища проживання. Житлові умови для переселенців грають важливу роль у цьому контексті. 19 вересня 2023 року, за ініціативою Інституту аналітики та адвокації, був проведений круглий стіл на тему «Забезпечення та реалізація права на тимчасове житло ВПО» [2].

На цьому заході була надана реалістична оцінка проблем, з якими стикаються внутрішньо-переміщені особи, зокрема щодо тимчасового житла. Після майже двох років з початку повномасштабного вторгнення росії, потреби ВПО змінилися від базового виживання та гуманітарної допомоги до стабільності в соціально-економічному плані та існування переселенців. Основною метою стало створення всіх необхідних умов для їхнього повернення до рідних регіонів і стабілізації соціальних та економічних процесів в цих регіонах, сприяючи поліпшенню умов життя в ці важкі часи.

У випадку внутрішньо переміщених осіб, забезпечення житлом фактично стає їх власною відповідальністю. Внутрішньо переміщені особи приймають рішення на основі своїх можливих доходів, а не лише на основі середовища проживання. Рівень вимог до житлових умов визначається кількома факторами, включаючи самооцінку та систему цінностей (готовність проживати в прийнятних умовах за відповідну оплату). Зазвичай в українців спостерігається спотворена система цінностей, орієнтована переважно на матеріальні аспекти. Проте, важливість якості житлових умов стає більш очевидною при вирішенні питань, пов'язаних з житлом в Україні. «Забезпечення житлових прав внутрішньо переміщених та осіб, постраждалих внаслідок військових дій гарантовані національним та міжнародним законодавством. Реалізація цього права на практиці є базовою потребою для наших бенефіціарів протягом усього строку проекту з надання безоплатної правової допомоги. Житлові права реалізуються різними способами, зокрема при функціонуванні місць компактного поселення/ місць тимчасового проживання. Правове регулювання функціонування місць та правил проживання визнається на державному та місцевому рівні пріоритетною проблемою. На нашу думку спільна робота органів державної влади, місцевого самоврядування, адміністрацій місць проживання, внутрішньо переміщених осіб та громадського сектору дозволить у повній мірі забезпечити права усіх зацікавлених сторін» [2].

Соціальна захищеність вимушених переселенців – це складний процес, що визначається встановленням гармонійних стосунків між мігрантами та соціальними інститутами, групами та органами влади в їхньому новому місці проживання. Важливим є досягнення рівноваги в соціальному та економічному становищі переселенців, підтримка партнерських зв'язків з іншими групами та відновлення морально-психологічного самопочуття. Проте, найбільш важливим завданням є сприяння відчуттю належності до місцевої спільноти, асиміляції місцевих цінностей, переконань та норм серед переселенців [3].

Узагальнюючи, не дивлячись на всі труднощі підтримки соціально-економічної захищеності внутрішньо переміщених осіб, головним завданням залишається їхнє майбутнє повернення до рідних регіонів. Однак соціально-економічне становище областей, які постраждали від конфлікту, погіршилося до такого рівня, що виникла гуманітарна криза. Це погіршення виникло раптово і несподівано, і шокувало мешканців цих регіонів. Головною причиною цієї кризи є військові дії, які призвели до знищення промислових та сільськогосподарських підприємств, зруйнування виробничої інфраструктури та переміщення багатьох підприємств в інші регіони. В результаті цього спостерігається відсутність економічної та підприємницької активності.

Внаслідок конфлікту в цих областях ситуація економічно значно погіршилася, що призвело до серйозних наслідків для населення. Зменшення можливостей для зайнятості, зростання безробіття та скорочення розміру оплати праці стали загальновідомими явищами. Ціни на споживчі товари значно зросли, і заборгованості по заробітній платі стали поширеним явищем, що призвело до скорочення реальних доходів і зниження якості життя, а також збільшення бідності серед мешканців. І ми ще нічого не кажемо про ті регіони які були під контролем окупаційної влади з початку вторгнення і ще не були звільнені, проблеми пересування та стабілізації соціально-економічного стану людей проживаючих в тих регіонах є надкритичними.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 03.08.2023, № 3022-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2015. № 1. ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 22.10.2023).
2. Мігал М. Забезпечення та реалізація права на тимчасове житло ВПО: круглий стіл. Інститут аналітики та адвокатури. 26 вересня 2023. URL : <https://iaa.org.ua/articles/zabezpechennya-ta-realizacziya-prava-na-tymchasove-zhytlo-vpo-kruglyj-stil/> (дата звернення: 22.10.2023).
3. Болотіна Н. Право людини на соціальне забезпечення в Україні: проблема термінів і понять. *Право України*. 2000. №4. С. 36–51.